

УДК 330.322(477)

В. В. Зянько, к. е. н., доц.;

І. Ю. Єпіфанова

ПРОБЛЕМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА РОЗВИТКУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Вступ

Завданням регіональних органів влади є визначення пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку регіону. Одним із головних таких напрямків сьогодні є, на наш погляд, розвиток інвестиційного ринку. Необхідність останнього пов'язана із відсутністю у підприємств та держави достатніх обсягів власного капіталу для фінансування потреб виробництва.

Актуальність розгляду цього питання полягає і в тому, що саме інвестиції в основний капітал створюють умови для розширеного відтворення, з ними пов'язують зростання обсягів виробницт-

ва, доходів і сукупного попиту, поліпшення ситуації на ринку праці.

У цій статті ми торкнемося в основному регіональних питань інвестиційної діяльності, проаналізуємо проблеми та перспективи іноземного інвестування економіки Вінницької області.

Основна частина

Інвестиційний процес безперервний у часі і безмежний у просторі. Алгоритм його пов'язують зі спіраллю, яка розкручується вгору чи вниз залежно від того, активізується чи згортається інвестиційна активність [1].

Аналізуючи інвестиційний процес на Вінниччині, перш за все необхідно зазначити, що область є інвестиційно привабливим регіоном, адже має потужний промисловий та науковий потенціал, розвинену транспортну інфраструктуру, вигідне географічне розташування відносно ринків України і країн СНД. Тому на ринку інвестиційних товарів Вінниччини вагому питому вагу займають інвестиції в основний капітал, зокрема інвестиційні проекти, що пов'язані із реконструкцією та модернізацією, технічним переозброєнням діючих підприємств, придбанням обладнання, сучасних технологій тощо. І хоча за останні роки минулого століття обсяги інвестицій в основний капітал у Вінницькій області значно скоротилися, з 2000-го року простежується стійка тенденція зростання обсягів реального інвестування (табл. 1).

Розглянувши обсяг інвестицій на душу населення, як один з основних показників, що характеризує структурні зрушення в економіці, отримані результати ми для наочності показали у вигляді рис. 1.

Як видно з цього рисунка, переломний момент у розвитку інвестиційної діяльності настав ще у 1999 році. Чим же були викликані негативні тенденції інвестиційної діяльності за період 1995—1999 рр.? Якщо проаналізувати економічні процеси, які були характерними у ці роки для всієї економіки України, то відповідь очевидна. Вони спричинені тим, що початок масштабної структурної перебудови вітчизняної економіки відбувався на тлі гіперінфляції та відсутності власної грошової одиниці. Перешкодою іноземним інвестиціям була недосконалість та нестабільність вітчизняного законодавства, значний податковий тягар на виробників тощо. Все це посилювало недовіру іноземного і вітчизняного інвестора до економіки України загалом та її регіонів зокрема.

Специфічною причиною у цілому низького рівня інвестування в економіку Вінниччини є, на наш погляд, традиційне сприйняття Вінницької області як аграрної. А на початку та у середині дев'яностих років іноземні інвестори надавали перевагу капіталовкладенням у промисловість, вітчизняні ж інвестори достатніх коштів для відбудови аграрного сектора не мали.

Останнім часом інвестиційний клімат на Вінниччині покращився. За січень-вересень 2003 року підприємствами та організаціями всіх форм власності за рахунок різних джерел фінансування освоєно 427,9 млн грн інвестицій в основний капітал, що становить 148,2 % обсягів інвестицій 2002 року. Проти відповідного періоду 2002 року досягнуто приросту інвестицій в основний капітал у 22 районах області та чотирьох містах обласного підпорядкування. При цьому у двадцяти з них темпи освоєння

Таблиця 1

Динаміка інвестицій в основний капітал за 1995-2002 рр. (у порівняних цінах) [2].

Роки	Інвестиції в основний капітал всього, тис. грн	Інвестиції на душу населення, грн
1995	448316	239,4
1996	334000	179,8
1997	265000	143,8
1998	246000	134,3
1999	201961	111,5
2000	222073	123,7
2001	292456	165,3
2002	319456	182,2
Січень-вересень 2003 [3]	498976	244,01

Рис. 1. Інвестиції в основний капітал Вінницької області на душу населення за 1995—2002 рр.

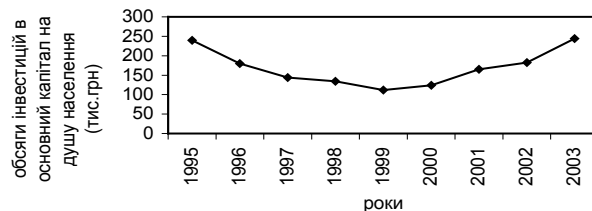

Рис. 1. Інвестиції в основний капітал Вінницької області на душу населення за 1995—2002 рр.

інвестицій перевищують минулорічні [3].

У технологічній структурі інвестицій в основний капітал у 2003 році питома вага витрат на придбання машин, обладнання, устаткування для новозбудованих об'єктів зросла на 48,6 %, проти 40,7 % за січень вересень 2002 р.

Ця активізація інвестиційної діяльності пов'язана не лише із збільшенням у підприємств власних коштів, але й з усвідомленням того, що завдяки інвестуванню в якісно нове виробництво — в інновації, підвищується конкурентоспроможність виготовленої продукції, розширюється ринок її збуту, а відтак і прибутковість підприємства, з'являється можливість виходу на міжнародний ринок.

Враховуючи, що ще у 2000 році в Україні практично припинили свою діяльність обласні Інноваційні Фонди, майже не виділяється на інноваційну діяльність коштів з державного бюджету, значно зменшилось інвестування інноваційних проектів за рахунок власних коштів підприємств — одним з основних джерел фінансування вітчизняної економіки стали кошти іноземних інвесторів, незважаючи на те, що залучення прямих іноземних інвестицій веде до того, що довготермінові зв'язки, які встановлюються при цьому між резидентами, відображають перш за все інтереси тих, хто інвестує, і посилюють контроль іноземних організацій за розвитком вітчизняної економіки [4].

Дослідження показують, що динаміка надходжень іноземних інвестицій в економіку Вінниці останнім часом має тенденцію до збільшення. Так, протягом 2002 року іноземними інвесторами в економіку обласного центру було вкладено понад \$36 млн, інвестування здійснювали 29 країн світу. А станом на 1 жовтня 2003 року загальний обсяг прямих іноземних інвестицій, спрямованих в економіку області збільшився до суми у \$60,2 млн [5]. Прямі іноземні інвестиції надійшли з 34 країн світу.

Пріоритетною для залучення інвестицій в області була і залишається харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів, їх обсяги у сукупному капіталі нерезидентів становлять \$23,2 млн. Також цікавість у закордонних інвесторів викликають такі види економічної діяльності, як хімічна та нафтохімічна промисловість, у яку вкладено \$20,0 млн, сільське господарство, мисливство та лісове господарство — \$5,3 млн, оптова і роздрібна торгівля — \$4,5 млн, транспорт — \$4,1 млн.

Але, аби позитивні зрушення, які останнім часом намітилися в економіці Вінниччини і України в цілому, не були загальмовані, зокрема відставанням інноваційного сектора, головним завданням держави на ринку інвестицій залишається створення сприятливих умов для залучення в економіку вітчизняного капіталу, в тому числі й банківських кредитів. Ми уже зазначали, що іноземне інвестування має певні недоліки. На жаль, останнім часом, у зв'язку з активізацією господарської діяльності на вітчизняних підприємствах, почастишали випадки нечесної конкуренції, коли іноземна компанія скуповує контрольний пакет акцій українського акціонерного товариства з метою усунення з ринку наявного чи потенційного конкурента.

Часто іноземні компанії використовують наші підприємства як переробні центри, виготовляючи на них продукцію, призначену для експорту. Наслідком таких дій є забруднення навколишнього середовища, виснаження природних ресурсів регіону. Функціонування таких підприємств завдає збитків довкіллю і здоров'ю наших громадян. Вітчизняні дослідники привертають увагу до того, що українське суспільство й економіка формуються у своєрідному системному середовищі негативних зовнішніх ефектів: екологічних, психологічних, демографічних, а також ресурсних, у системі яких фінансово-інвестиційний чинник є досить вагомим [5, 6]. Тому питання доцільності іноземного інвестування має відстежуватись місцевою владою з метою недопущення негативного впливу виробництва на екологію області. Під час використання іноземного капіталу обов'язково треба здійснювати оцінку рівня екологічної безпеки інвестиційних проектів.

Отже, як бачимо, не дивлячись на деяку активізацію інвестиційної діяльності, залишається ще велика кількість невирішених проблем, які не дозволяють зробити висновку про покращення в цілому інвестиційного клімату.

Проведений нами порівняльний економічний аналіз показав, що Вінницька область за показниками інвестиційної активності в цілому не виділяється від сусідніх з нею областей, що мають приблизно такий же економічний та ресурсний потенціал. Для визначення місця Вінницької області за

рівнем інвестиційної діяльності в Подільській економічній зоні ми проаналізували основні показники інвестиційної діяльності за 2002 рік сусідніх областей — Хмельницької та Тернопільської (табл. 2).

Таблиця 2

**Показники інвестиційної діяльності областей Подільської економічної зони у 2002 році
(у % до попереднього року) [2]**

Основні показники	Області Подільської економічної зони		
	Вінницька	Хмельницька	Тернопільська
Продукція промисловості	104,0	102,8	102,7
Інвестиції в основний капітал	109,2	121,7	106,4
Введено в експлуатацію житла	118,0	114,9	69,1

Дані таблиці 2 показують, що Вінницька область є лідером за обсягами продукції промисловості та введення в експлуатацію житла, проте, в неї найнижчий рівень обсягів інвестицій в основний капітал: лише 109,2 % порівняно з 2001 роком, тоді як в Хмельницькій області цей показник склав 121,0 %, а в Тернопільській — 106,4 %.

Для визначення місця області в економіці України за рівнем інвестицій в основний капітал ми, на основі даних Державного комітету статистики, побудували графік (рис. 2) розподілу інвестицій в основний капітал по Україні за I квартал 2003 року.

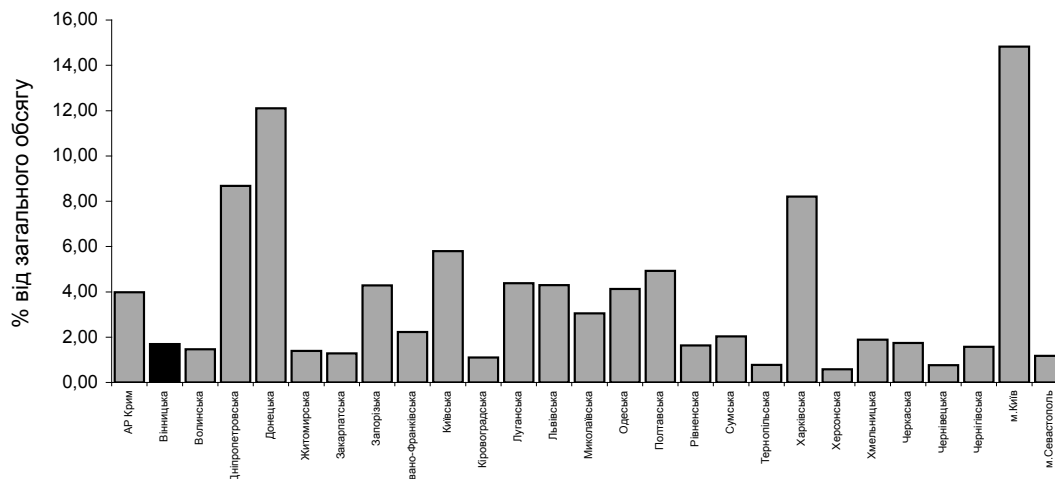

Рис. 2. Місце Вінницької області в економіці України за обсягами інвестицій в основний капітал

З рисунка 2 видно, що хоча Вінницька область за обсягами інвестицій в основний капітал і має не найгірше становище, проте в цілому по Україні вона ближче знаходиться до тих областей, у яких інвестиційний ринок ще знаходиться на дуже низькому рівні розвитку і потребує значних зусиль щодо залучення масштабних інвестиційних ресурсів.

Висновки

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що на Вінниччині останнім часом інвестиційна діяльність активізувалася, збільшився потік іноземних інвестицій, на ринку з'явилися нові спільні з іноземним капіталом підприємства, що зрештою позитивно відобразилося на загальному промисловому економічному розвитку регіону. За даними Головного управління економіки Вінницької області, за 10 місяців 2003 року було досягнуто приросту промислового виробництва на рівні 13,3 %, порівняно з відповідним періодом минулого року. Однак, за цим показником область посіла лише 19 місце у державі [7].

Також ми дійшли висновку, що на сьогодні основним ресурсом, який в найближчій перспективі може найвагомніше посприяти підвищенню ефективності функціонування підприємств Вінниччини є іноземні інвестиції. Підтвердженням цього є тісна кореляція між обсягами іноземних інвестицій, залучених постсоціалістичними країнами Східної Європи, та показниками їх економічного розви-

тку на етапі переходу до ринку [5], темпи формування ринкового середовища. Тому залученню іноземних інвестицій потрібно приділяти більше уваги як державним, так і особливо місцевим органам влади, які мають налагоджувати взаємодію з потенційними інвесторами, не допускати виникнення конфліктних ситуацій тощо. Для цього керівники та спеціалісти органів державного управління, які працюють у сфері, пов'язаній із залученням іноземних інвестицій, повинні володіти принаймні базовими поняттями та категоріями, знати теоретичні основи інвестиційного процесу. Органи державної влади повинні сприяти і підтримувати інвесторів в їх намірах вкладати кошти в економіку України. Підтримка може надаватись у різних формах залежно від стадії прийняття ухвали про інвестиції та інтересів інвестора.

Ми підтримуємо також пропозицію вітчизняних економістів щодо необхідності створення інвестиційної карти регіону, яка повинна містити комплексну характеристику території із зазначенням конкретних напрямів можливої реалізації інвестиційних проектів з їх відповідним описом [5].

Збільшення обсягів залучених іноземних інвестицій сприятиме нарощуванню фінансової потужності і внутрішніх інвесторів, адже завдяки глобалізації транскордонні надходження інвестицій набувають сталого характеру, а відповідна спеціалізація території дістає визнання в міжнародному масштабі.

У напрямку створення сприятливих умов для залучення інвестицій, зважаючи на специфіку спеціалізації Вінниччини, ми вважаємо необхідним запровадити в дію «Програму реструктуризації цукрової галузі Вінницької області». Є доцільним створення постійно діючої інвестиційної конференції, до участі в якій будуть залучатися фінансові, консалтингові структури, державні органи, що безпосередньо впливають на інвестиційний клімат у регіоні. У межах цієї конференції поступово створюватиметься банк даних інвестиційних пропозицій від підприємств Вінниччини.

Для залучення інвестицій та сприяння розвитку інвестиційного ринку в економіку області місцевій владі, на нашу думку, треба здійснити такі заходи:

- наблизити ринкову та транспортну інфраструктуру до середньоєвропейських стандартів;
- активніше лобювати інтереси області на державному рівні та активізувати участь регіону у реалізації державних цільових програм.

Крім того, поживавленню інвестиційної активності сприятимуть такі заходи, які доцільно втілювати на державному рівні:

- заохочення комерційних банків надавати підприємствам, що втілюють інвестиції в інновації, позики на пільгових умовах;
- запровадження дієвої системи страхування ризиків інвестиційної діяльності;
- забезпечення захисту власності, тобто відсутність загрози одержавлення майна та коштів іноземних суб'єктів;
- надання прямих субсидій з метою активізації інвестування в основний капітал.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Єріна А. М. Регіональні особливості інвестиційного процесу в Україні / Збірник матеріалів національної конференції «Сучасний стан та перспективи розвитку регіональної статистики». — К., 2002. — С. 220—226.
2. Статистичний щорічник Вінниччини за 2002 рік. — Вінниця, 2003. — 628 с.
3. Капітальні інвестиції у Вінницькій області за січень-вересень 2003 року. — Вінниця, 2003. — 30 с.
4. Прямі іноземні інвестиції // Перспективні дослідження. — 2000. — № 11. — 64 с.
5. Борщевський В. В. Іноземні інвестиції як чинник регіонального розвитку // Фінанси України. — 2003. — № 10. — С. 108—117.
6. Андрійчук В. Теоретико-методологічні аспекти економічної політики в умовах глобалізації / Вплив глобалізації на формування та розвиток зовнішньоекономічних зв'язків України. Матеріали V міжнародної науково-практичної конференції УАЗТ. — К, 2002. — 300 с.
7. Головне управління економіки Вінницької області / <http://www.vin.gov.ua/>

Рекомендована кафедрою фінансів і кредиту

Надійшла до редакції 9.02.04
Рекомендована до друку 1.09.04

Зянько Віталій Володимирович — завідувач кафедри; **Єніфанова Ірина Юрївна** — асистент кафедри.

Кафедра фінансів і кредиту, Вінницький національний технічний університет